

Burcu Gençköse¹, Emine Bakoğlu², Hilal Pekmezci³, Bahar Kefeli⁴

DOI: 10.17942/sted.860317

Geliş/Received : 14.01.2021

Kabul/Accepted : 10.02.2021

Öz

Amaç: Bu çalışma yaşlı bakımı bölümünde okuyan öğrencilerin klinik uygulamalarının ilk ve son günlerinde hissettiklerini ve deneyimlerini belirlemek amacı ile yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Çalışmanın evrenini Rize ilindeki bir sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunun yaşlı bakım bölümünde 2018-2019 eğitim öğretim yılı birinci sınıfta eğitim gören 28 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem seçimi yapılmamış, çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 20 öğrenci ile çalışma yürütülmüştür. Verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin ilk klinik uygulama sonrası yazmış oldukları dokümanlar değerlendirildiğinde; "korku, heyecan-mutluluk, üzüntü ve kaygı" şeklinde dört ana tema belirlenmiştir. Aynı öğrencilerin mezun olmadan önceki son klinik uygulama sonrasında deneyimlerini yazdıkları dokümanlarda ise "bakış açısı değişikliği, bilgi artışı, özgüven ve olumlu iletişim" olmak üzere 4 ana tema dikkat çekmektedir.

Sonuç: Çalışma sonucunda, öğrencilerin klinik uygulamalarının sonunda olumlu duygular deneyimledikleri, dolayısıyla teorik ile beraber uygulamanın öğrencilerin özgüven artışı yaşadığı belirlenmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin klinik uygulamalarda desteklenmesi önerilmiştir.

Anahtar sözcükler: Öğrenci, Klinik uygulama, deneyim, Yaşlı bakım

Abstract

Objective: This study was conducted to assess the feelings and experiences of students in elderly care department in the first and last days of their clinical practices.

Material and Methodology: The universe of the survey consisted of 28 freshmen students attending the elderly care department of a health services vocational school in Rize province in the academic year 2018-2019. There was no sample selection, and the survey was conducted with 20 students who voluntarily agreed to participate. The method of content analysis was used in data analysis.

Findings: On the basis of documents prepared by students following their first clinical practice, 4 main themes were identified as "fear, excitement-happiness, sadness and anxiety". On the other hand, documents by the same students on their experiences with clinical practice during their senior year the 4 main themes were "change in perspective, enhanced information, self-confidence and positive communication."

Conclusion: The study concludes that students experience positive feelings after their clinical practices and consequently theoretical information along with richer experience enhance students' self-confidence. The suggestion is to further support students in their clinical practices.

Key words: Student, Clinical practice, Experience, Elderly care

1 Dr. Öğr. Gör.; Recep Tayyip Erdoğan Ü. Sağlık Hizmetleri MYO, Rize (Orcid No: 0000-0002-0358-6401)

2 Öğr. Gör.; Recep Tayyip Erdoğan Ü. Sağlık Hizmetleri MYO, Rize (Orcid No: 0000-0001-7550-9360)

3 Dr. Öğr. Gör.; Recep Tayyip Erdoğan Ü. Sağlık Hizmetleri MYO, Rize (Orcid No: 0000-0003-2157-4014)

4 Dr. Öğr. Gör.; Recep Tayyip Erdoğan Ü. Güneysu Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon YO, Rize (Orcid No: 0000-0002-2862-445)

Giriş

Günümüzde dünyada eğitim ve gelir düzeyindeki yükselme, sağlık koşullarının iyileşmesi, beslenme alışkanlıklarının değişmesi, doğurganlığın azalması, bulaşıcı hastalıkların kontrolü yaşam kalitesinin yükselmesine, doğuştan beklenen yaşam süresinin artmasına dolayısıyla küresel olarak yaşlı nüfusunun artmasına neden olmuştur. Değişen demografik yapı ile birlikte, özellikle yüzyılın ikinci yarısında, yaşlı nüfusun; sosyal, demografik ve ekonomik açıdan dünyada önem kazanması beklenmektedir. Nüfus yaşlanmasının en önemli göstergesi, yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının % 10'u geçmesidir. Türkiye'de yaşlanmakta olan ülkeler arasında yer almaktadır. Yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranı %9.1 olarak hesaplanmıştır. Ülkemizde yaşlı nüfus, diğer yaş gruplarına göre daha yüksek bir oranda artış göstermektedir. TÜİK 2020 verilerine göre yaşlı nüfus son beş yılda %21.9 artış göstererek 2019 yılında 7 milyon 550 bin 727 kişi olmuştur (1-3).

Dünya'da demografik değişimler sağlık bakım ihtiyaçlarını değiştirmiştir. Bu anlamda yaşlı bakımındaki kaliteyi artırmak amacı ile yaşlı ve günlük yaşam becerilerini destekleyen sağlık profesyonelleri olan yaşlı bakım teknikerlerine ihtiyaç artmış, yaşlı bakım teknikerleri sağlık sektöründe yer almaya başlamıştır (4). Yaşlı bakım teknikerleri üniversitelerin sağlık hizmetleri meslek yüksekokullarında önlisans düzeyinde hem teorik hem de uygulamalı dersler olarak eğitim süreçlerini tamamlamaktadır. Yaşlı bakım teknikerliği bölümünde okuyan öğrenciler, bakım ihtiyacı olan yaşlı bireylerin günlük yaşam aktivitelerinin yerine getirilmesinde, mevcut sağlığın sürdürülmesi, hastalıkların önlenmesi ve azaltılmasına yardımcı olabilecek, yaşlıların fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden bakım gereksinimlerini değerlendirebilecek, yaşlı bireyi bütüncül ele alabilecek mesleki eğitim almaktadır (5,6).

Bir meslekte hem meslek üyelerinin verdiği hizmetten memnun olması hem de hizmeti alan toplumun yarar görmesi yapılan mesleğin gerektiği gibi yürütülmesi ile gerçekleşir (7). Mesleki eğitim veren meslek yüksekokullarında; öğrencilerin iş yaşamlarında gerekli olan donanımı sağlamaları amaçlanmaktadır. Teorik bilgiler ve beceriler kazandırma fırsatı veren bu eğitim sürecinde klinik uygulamalar da önemli bir

süreçtir (8,9). Klinik uygulamalar; "Herhangi bir meslek edinecek olan kimsenin geçirdiği uygulamalı öğrenme dönemi ve bir kimsenin meslek bilgisini artırmak için bir kurumun bir ya da birçok bölümünde çalışarak geçirdiği dönem" şeklinde tanımlanmaktadır (10). Literatürde, klinik uygulamalarda öğrencilere uygulama fırsatı verildiğinde ve geri bildirim yapıldığında etkili öğrenmenin gerçekleştiği ifade edilmektedir (11).

Genel olarak klinik uygulamalar öğrencilerin, Çalışma ortamlarını tanımalarını, Bilgi ve becerilerini kullanmalarını, Çalışma ortamındaki sorumlulukları, ilişkileri, çalışma disiplini ve görgülerini öğrenmelerini, İletişim becerilerini geliştirmelerini sağlayan bir süreçtir (8,9).

Ayrıca klinik uygulamalar süreci öğrenciye, rol model alabileceği kişileri gözlemleme ve bireysel uygulama yapma olanağını sağlar. Klinik ortamda; hem öğretim elemanları hem servis sorumluları hem de diğer tüm sağlık ekibi personelleri sorumluluk olarak iyi rol modeli olmaları gereklidir (12). Yapılan bir araştırma sonucuna göre, öğrencilerin uygulama sonrasında okula daha olumlu bakış açısıyla baktıkları, öğretimin ne kadar önemli olduğunu anladıkları ve derslerine daha fazla önem verip çalıştıkları anlaşılmıştır (13). Sağlık yönetimi bölüm öğrencileri ile yapılan bir çalışmada ise öğrencilerin, verimli uygulamaların ileriki dönemde çalışma yaşantılarına katkı sağlayacağına inandıkları belirlenmiştir (14).

Sağlık alanında eğitim gören öğrencilere bilgi ve beceri kazandırılabilmesi ancak bu süreç içerisinde negatif duygu olarak algıladığı deneyimlerinin anlaşılması ile olabilmektedir. Öğrencilerin yaşadığı negatif duygulardan biri olan stresin nedenleri; profesyonel bilgi ve becerilerin olmaması ve hasta sorumluluğunun alınması ayrıca motivasyon düşüklüğü ve yeterli baş etme mekanizmalarının oluşmaması şeklinde sıralanabilir (15). Ön lisans öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, öğrencilerin yarısına yakını staj ile "teorik bilgi ile uygulamayı karşılaştırma imkânı" bulduklarını ve "mesleklerini daha yakından tanımayı" sağladığını ifade ettikleri belirtilmiştir (8). Sağlık meslek lisesinde yapılan bir çalışma ise öğrencilerin genel olarak stajın etkinliği

konusunda olumlu cevaplar verdiği ifade edilmiştir (12). Sağlık yüksekokulunda okuyan öğrencilerin ise ilk staj sonrası ortalamanın üzerinde bir stres düzeyi yaşadıkları belirlenmiştir (16). Çocuk servisinde staj gören hemşire öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, öğrenciler servise girmeden önce tedirginlik, anksiyete ve korku yaşadıklarını ifade etmişler. Ayrıca hem çocuk hem de ailesi ile iletişime geçmekte zorlandıklarını da belirtmişlerdir (15). Hemşire öğrencileriyle yapılan başka bir çalışmada da öğrencilerin klinik uygulama öncesi durumluk kaygı puan ortalaması hafif düzeyde iken, ilk klinik uygulama sonrası puanlarının orta düzeye yükseldiği ifade edilmiştir (17).

Bu sonuçlar doğrultusunda diyebiliriz ki; eğitim-öğretim süresince yaşlı bakım profesyonellerinin öğrenme düzeylerini ve verdikleri bakımın kalitesini düşüren klinik uygulama stresi ve tedirginliği öğretim elemanları tarafından değerlendirilip, öğrencilerin bu durumla baş etmeleri için yol gösterici olmaları gerekmektedir. Bu çalışma ile yaşlı bakım bölümünde okuyan öğrencilerin ilk ve son klinik uygulama günlerinde yaşadıkları duygularının nitel boyutta değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Çalışma deseni

Çalışmada, birinci sınıf yaşlı bakım öğrencilerinden klinik uygulamalarının ilk ve son uygulama günü yaşadıkları duygularını yazmaları istenmiştir. Öğrencilerin hissettiklerini betimlemek amacıyla yazdırılan bu yazılardan içerik analiz ile elde edilen veriler nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ile gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın evren ve örneklem

Çalışmanın evrenini, Rize'deki bir sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunun yaşlı bakım bölümünün 2018-2019 eğitim öğretim dönemi birinci sınıfında okuyan 28 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem seçimi yapılmamış çalışmaya katılmaya gönüllü ve uygulama deneyimlerini yazarak paylaşımda bulunan 22 öğrenci çalışma grubunu oluşturmuştur. Ancak 2 öğrenci okulu bırakma nedeni ile çalışmadan ayrılmıştır.

Çalışmanın etik yönü

Çalışma için veri toplama sürecinde yüksekokul müdürlüğünden 11.12.2018 tarihinde yazılı kurum izni alınmıştır. Ayrıca ilgili üniversitenin Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı'ndan 18.10.2019 tarih ve 2019/152 numaralı etik kurul izni alınmıştır. Çalışmada öğrencilerin klinik uygulamadaki hissettiklerinin yazılması için öğrencilerin gönüllülüğü esas alınmıştır. Çalışma boyunca dokümanlarda ki öğrenci isimleri gizli tutularak yalnızca duygu ve hisleri değerlendirilmiştir.

Veri toplama teknik ve araçları

Bu çalışma yaşlı bakım öğrencilerinin ilk ve son klinik uygulama deneyimlerinin değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen nitel bir çalışmadır. Doküman inceleme yönteminin kullanıldığı bu nitel çalışmada veriler öğrencilerin klinik uygulamalarının ilk günü ve son günü yazdıkları yazılı materyaller ile toplanmış olup içerik analiz ile değerlendirilmiştir.

Verilerin toplama süreci

Çalışmada veriler, 2018-2019 bahar dönemi klinik uygulamanın ilk günü ve 2019-2020 bahar dönemi mezun aşamasında öğrencilerin klinik uygulamalarının son günü toplanmıştır. Öğrencilerden eğitim aldıkları iki yılın ilk uygulama günü ve mezun olmadan önce son uygulama günlerinde ne hissettiklerini, deneyimlerini yazmaları istenmiştir. Öğrenciler ilk staj günü dokümanlarını klinik uygulamayı takip eden ilk ders gününde ve son staj günü dokümanlarını da mezun olmadan önce araştırmacıya elden teslim etmişlerdir. Verilerin toplanması sürecinde öğrencilere müdahale edilmemiş ve analiz sürecinde de tutarlı davranış sergilenmiştir.

Verilerin analizi ve değerlendirilmesi

Çalışma verileri, nitel veri analiz yöntemlerinden biri olan "İçerik Analizi" yöntemi ile değerlendirilmiştir. Süreç literatür bilgisine uygun olarak adım adım takip edilmiş ve ilk kodlamalar belirlenmiştir. Devamında birbiriyle bağlantılı kodlar bir başlık altında toplanmış genel temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan kodlar ve temalar tüm araştırmacılar tarafından değerlendirilmiştir. Bu temalar altında öğrencilerin ilk uygulama ve son uygulama günü duyguları rapor olarak

sunulmuştur. Raporda temaların altında öğrencilere ait olan cümleler ham veri olarak yorum katmadan aktarılmıştır.

Çalışmanın sınırlılığı

Çalışma, Rize ilindeki bir sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin duygu ve hisleriyle sınırlı kalmıştır, genellenemez.

Sosyo-demografik özellikler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	17	85
Erkek	3	15
Yaş		
19-23	17	85
24 ve üstü	3	15
Medeni durum		
Evli	2	10
Bekar	18	90
Mezuniyet		
Sağlık meslek lisesi	7	35
Diğer liseler	13	65
Sağlık alanında çalışıyor musunuz?		
Evet	-	-
Hayır	20	100
Daha önce sağlık alanında çalıştınız mı?		
Evet	1	5
Hayır	19	95

Bulgular

Çalışma bulguları, öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini gösteren tablo ve yazmış oldukları dokümanlardan elde edilen temalar ile sunulmuştur.

Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine baktığımızda %85'i kadın, %85'i 19-23 yaş aralığında, %90'ını bekar olup %65'i diğer liselerden mezundur. Aynı tabloda öğrencilerin sağlık alanında çalışıp çalışmadığı değerlendirilmiş ve hiç birinin şuan sağlık alanında çalışmadığı, %95'ninde daha önce sağlık alanında çalışma deneyimi yaşamadığı bulunmuştur.

Öğrencilerin stajlarının ilk günü ile ilgili hissettikleri duyguları "Korku, Heyecan-mutluluk,

Üzüntü ve Kaygı" olmak üzere toplam 4 ana temada toplanmıştır.

Korku

Öğrencilerin ilk staj gününde özellikle korku hissi yaşadıkları ve bu hissin, işin zorluğundan ya da hastalara yaklaşma korkusundan kaynaklandığını ifade etmişlerdir.

"Staja ilk gittiğimizde onları öyle gördüğümde ilk başta insan korkuyor." (Katılımcı 1)

"Hastaların yanına gittiğimde ilk başta ürktüm." (Katılımcı 2)

"Önce beni biraz ürktü." (Katılımcı 4)

"Nasıl anlatılır bilmem ki ama içimde korku gibi tuhaf bir duygu vardı." (Katılımcı 6)

"Beni korkutmadı değil." (Katılımcı 10)

"Oraya gittiğimizde biraz korktum ve çekindim." (Katılımcı 11)

"O kapıdan girerken ki korkumu anlatamam." (Katılımcı 13)

"Bu işin zorluğu gözümü çok korkuttu." (Katılımcı 15)

Heyecan-mutluluk

Öğrencilerin ilk staj günü sonrası yaşadıkları diğer bir deneyimin heyecan duygusu olduğu tanımlanmıştır. Formalarını giymek, hastalarla ilgilenmek ve hastaların duygularının paylaşımları heyecanlanmalarına neden olan durumlar olarak ifade etmişlerdir.

"Oraya ilk gittiğimde heyecanlı ve mutluydum." (Katılımcı 2)

".....bizlerle paylaşmaları beni mutlu etti." (Katılımcı 4)

"Stajımın ilk günü her öğrenci gibi heyecanlıydım." (Katılımcı 5)

"İlk staj günümü ve çok heyecanlıydım." (Katılımcı 7)

"Heyecanlıydım." (Katılımcı 8)

"Mesleğin ilk heyecanlı günüydü. Onlara hizmet etmek onlarla ilgilenmek hoşuma gitti." (Katılımcı 9)

"İlk gün çok heyecanlıydım." (Katılımcı 11)

"Hayatımın en heyecanlı günüydü." (Katılımcı 13)

"Stajı farklı şeyler katacak bir hayat dersi gibi gördüm." (Katılımcı 14)

"Hastaların beni sevmesi çok hoşuma gitti." (Katılımcı 17)

"Heyecanla formamı giydim." (Katılımcı 18)

Üzüntü

Öğrencilerin deneyimledikleri hisler değerlendirildiğinde üzüntü duygusu da yaşadıkları ve genellikle bu duygunun hastaların sağlık durumları karşısında yaşadıkları üzüntü olduğu tanımlanmıştır.

"İlk staj günümde üzüldüğüm anlar oldu." (Katılımcı 3)

".....kendimi kötü hissettim." (Katılımcı 5)

"...kendilerine zarar verebileceğimizi düşünüyorlardı sanırım çok üzüldüm." (Katılımcı 13)

"Onlarla sohbet edince.....onlara üzüldüm." (Katılımcı 16)

"Kapıdan ilk girdiğim an ortamdaki hüznü hissediliyordu." (Katılımcı 19)

Kaygı

Öğrencilerin ilk gün staj deneyimleri değerlendirildiği bu nitel çalışmada, katılımcıların ilk staj günü olmalarından dolayı bilinmezlik yaşadıkları bu bağlamda kaygı duygusu hissettikleri belirlenmiştir.

"....nasıl yaklaşacağını bilmiyorsun." (Katılımcı 1)

"İçeri girerken attığım her adımda tereddüt vardı." (Katılımcı 6)

"Nasıl hastalarla karşılaşacağımı bilmiyordum birazda tedirgindim." (Katılımcı 8)

"Acaba yapabilir miyim nasıl olacak gibi düşünceleri kafamda cevaplamaya çalışıyordum." (Katılımcı 9)

"..... insana çok farklı duygular uyandırıyor." (Katılımcı 12)

"İlk bakış açım çok tereddüt doluydu." (Katılımcı 15)

"Gitmeden önce endişeliydim acaba yapabilir miyim diye." (Katılımcı 20)

Çalışmada ilk staj günü deneyimleri dışında öğrencilerin stajlarını tamamladıktan sonra, mezun olmadan önce ne hissettiklerini yazmaları istenmiş ve değerlendirmede "Bakış açısı değişikliği, Bilgi artışı, Özgüven ve Olumlu iletişim olmak üzere 4 ana tema tanımlanmıştır.

Bakış açısı değişikliği

Eğitim süreçlerinde stajlarını tamamlayan öğrencilerin hissettiklerini değerlendirdiğimizde karşımıza, öğrencilerin hastalara/mesleğe karşı bakış açılarının ve yaklaşımlarının değiştiği ayrıca merhamet duygularının arttığı sonuçları çıkmıştır.

"Duygusal değil objektif yaklaşmam gerektiğini öğrendim." (Katılımcı 1)

"İnsanlara karşı yaklaşımımızı da çok etkiledi bu günler." (Katılımcı 3)

"İnsanlara karşı yaklaşımımın değiştiğine inanıyorum." (Katılımcı 4)

"Bakış açımın değiştiğini hissediyorum. Hastalara karşı merhametle bakmamı sağladı." (Katılımcı 8)

Bilgi artışı

Mezun olmadan önce öğrencilerin son staj sonrası deneyimledikleri sorulduğunda, meslek hayatına atılmak bazı tedirginlik hisseleri yaratmasına karşın, bilgi artışı yaşadıkları ve çok şeyi öğrendikleri hislerini yaşadıkları belirlenmiştir.

"Birçok şey öğrettiğini düşünüyorum." (Katılımcı 3)

"Öğrenebileceğim her şeyi öğrendim." (Katılımcı 4)

"Neler yapabileceğim konusunda fikir sahibi oldum." (Katılımcı 7)

"2 yıl bana çok şey kattı." (Katılımcı 9)

"Psikolojik olarak da çok şey öğrendim." (Katılımcı 10)

"Çok şey öğrendik." (Katılımcı 11)

"Meslek hayatına atılacağımı bilmek tedirgin etmiyor değil. İlk gün ile son gün arasında büyük farklar var en büyüğü bilgi." (Katılımcı 13)

"Uygulamam öğrenmemi kolaylaştırdı." (Katılımcı 15)

"Çok şey öğrendim." (Katılımcı 17)

"Bilmediğim çok şeyi öğrendim." (Katılımcı 19)

Özgüven

Son staj duygularını yansıtan, öğrencilerin yazdıkları dokümanlar değerlendirildiğinde, öğrencilerin tecrübe, mutluluk ve mesleğe karşı olumlu duyguları ile birlikte özgüven hislerinin olduğu belirlenmiştir.

"Artık kendimden eminim." (Katılımcı 5)

"Bu mesleği çok sevdim." (Katılımcı 6)

"Tecrübem oldu." (Katılımcı 7)

"El becerimin geliştiğini fark ettim. Girişimlerde artık tereddüt etmiyorum." (Katılımcı 12)

"Mutlu olma sebebimiz meslek hayatına yönelik." (Katılımcı 14)

"İyi bir sağlık çalışanı olmaya hazırım." (Katılımcı 18)

"Stajlarımız bize birer tecrübe oldu." (Katılımcı 20)

Olumlu iletişim

Stajını tamamlayan öğrenciler mezun olmadan önce staj deneyimlerini paylaşırken dinleme ve olumlu iletişim geliştirdiklerini ifade etmişlerdir.

"Hastaları dinlemek gerektiğini düşünüyorum. Birileri tarafından dinlenmek her insana güven sağlar." (Katılımcı 2)

"Güzel olan değişiklik istisnasız sabır oldu. ... bizde o duruma gelebileceğimizi düşünerek hastalara muamele etmeliyiz." (Katılımcı 9)

"Staj sayesinde insanlarla iletişimimi geliştirdim." (Katılımcı 16)

Tartışma

Hizmet ve diğer sektörlerde deneyimli ve tecrübeli ara eleman yetiştirmek amacıyla kurulan

meslek yüksekokulları, teorik ve uygulamalı eğitimleri bir arada sunan kurumlardır. Bu tecrübeyi kazanmada etkili olan klinik uygulamalar eğitim öğretimin tamamlayıcısı niteliindedir (18).

Öğrenciler klinik uygulamalarının ilk gün sonunda korku ve heyecan-mutluluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Çalışmamıza benzer yaşlı bakım öğrencilerinin klinik deneyimlerini tanımlayan niteliksel bir çalışmaya rastlamadık. Ancak sağlık alanının farklı bölümlerindeki öğrencilerle yapılan çalışmalar ile bizim bulgularımız benzerlik göstermektedir. Hemşirelik bölümü öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, öğrencilerin %68.3'ü deneyim yaşamaktan korkmakta, %50.8'i de heyecan yaşadığını ifade etmektedir (19). Halk sağlığı dersi klinik uygulamalarındaki hemşire öğrencileri ile yapılan nitel başka bir çalışmada da öğrencilerin uygulamalarda kişilerle iletişim kurmaktan mutlu oldukları belirlenmiştir (20).

Bu duygu deneyimlerinin yanı sıra çalışmamızdaki öğrencilerin ilk uygulama günü sonrası üzüntü ve kaygı gibi duyguları da deneyimledikleri belirlenmiştir. Hemşire öğrencilerle yapılan bir çalışmada da, ilk defa hasta üzerinde uygulama yapacak olmanın öğrencilerde anksiyete yarattığı bulunmuştur (21). Çalışma bulgularımıza benzer başka bir çalışma da klinikteki ilk deneyimin öğrencilerde kaygı ve stres düzeylerini yükselttiği belirlenmiştir (22). Başka bir çalışmada ise ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin ilk staj deneyiminde ortalamanın üstünde stres düzeyine ulaştıkları bulunmuştur (16). Yine ebelik öğrencilerinin stajlarının orta döneminde yapılan nitel bir çalışmada, öğrencilerin ciddi düzeyde stres yaşadıkları belirtilmiştir (23).

Öğrencilerin klinik uygulamalar sonrası geliştirdiği özgüven, iyi bakım sağlamada gerekli ve önemli bir kriterdir (24). Yaşlı bakım öğrencilerinin son klinik uygulama sonrası deneyimledikleri duygulara baktığımızda, mesleğe karşı olumlu bakış açısı sergiledikleri, kazandıkları tecrübe ile özgüvenlerinin arttığı belirlenmiştir. Hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, öğrencilerin staj sonrası karar verme düzeylerine bakılmış ve stajın öğrencilerin karar verme eyleminde olumlu etki oluşturduğu bulunmuştur (25). Önlisans eğitim gören farklı yedi bölümde okuyan öğrencilerle yapılan bir çalışmada kamu

sektöründe staj gören öğrencilerin %56.3'ü stajın mesleki tecrübe kazandırmada etkili olduğunu ifade etmişlerdir (8). Başka bir çalışmada ise öğrencilerin staj devamında hastalara verdikleri bakımın olumlu geri dönüşlerini görmeleri mesleklerine olan sevgiyi artırdığı bulunmuştur (21).

Hastalar için gerekli olan güvenli ve yüksek kaliteli bakımın sağlanması önemlidir ve öğrenciler klinik deneyimler ile teorik bilgiyi pratik bilgiyle entegre edebilir (26). Çalışmamızda son uygulama günü sonrasında karşımıza çıkan bir diğer tema ise bilgi artışı deneyimidir. Tuygar (2016) da, staj sonrası öğrencilerin bilinç ve bilgi düzeylerinde olumlu yönde farklılık olduğu ve bu artışın mesleki uygulamalarda oldukça faydalı olacağı sonucuna ulaşmıştır (18). Diğer bir çalışma sonucunda ise hemşire öğrencilerin klinik deneyimden sonra fiziksel değerlendirme becerilerinde önemli düzeyde artış olduğu bulunmuştur (26).

Yaşlı bakım öğrencilerinde deneyimlenen diğer duygular ise uygulama sonrası olumlu iletişim geliştirdikleri ve hastalara/mesleğe karşı bakış açılarının değiştiğidir. Farklı alanlardaki meslek yüksekokulunda okuyan öğrencilerle yapılan bir çalışmada staj sonrası öğrencilerin %59.3'ünün okula ve mesleğe karşı ilgilerinin arttığı belirlenmiştir (13). İşletme bölümü öğrencileriyle yapılan bir çalışma ise stajın iş dünyasına karşı içgörü sağlamada yararlı olduğu tespit edilmiştir (27). Hemşire öğrenciler ile yapılan bir çalışmada ise klinik uygulama memnuniyeti yaşayan öğrencilerin hemşirelik imajlarının pozitif yönde değiştiği belirlenmiştir (28).

Sonuç

Yaşlı bakım bölümünde okuyan öğrencilerin ilk klinik uygulama sonrası deneyimledikleri duygular, korku, heyecan-mutluluk, üzüntü ve kaygı şeklinde iken son klinik uygulama sonrası özgüven, bilgi artışı, olumlu iletişim ve bilgi artışı duygularını deneyimledikleri belirlenmiş ve stajın öğrenciler üzerinde olumlu değişim yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda çalışma sonucunda, mesleğe karşı deneyimlenen olumlu duyguların sürdürülebilmesi için, eğitim sürecinde klinik uygulamalara, işe başlangıçta da oryantasyon süreçlerine ilgi ve desteğin artırılması önerilmektedir.

İletişim: Burcu Genç Köse

E-posta: burcu.kose@erdogam.edu.tr

Kaynaklar

1. Benli AR, Acar E. Yaşlı bakım teknikerliği bölümü son sınıf öğrencilerinin mesleklerine yönelik kaygı düzeyleri ve etkileyen faktörler. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi 2017; 6: 2512-2521.
2. Türkiye İstatistik Kurumu. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1027. Erişim tarihi: 09.03.2020.
3. Aşiret GD. Yaşlanma ile ilgili kavramlar ve teoriler. In: Kapucu S, ed. Geriatri Hemşireliği, 1. basım. Ankara: Hipokrat Kitapevi, 2019: 34-792.
4. Karadağ G, Uçan Ö. Hemşirelik eğitimi ve kalite. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi 2006; 1: 42-51.
5. Saruhan G, Kiraz EDE, Ergin F, Beşer E, Başaloğlu H. Yaşlı bakım teknikerliği programı: yeni bir meslek dalı için öğrencilerin beklentileri. ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi 2013; 14: 19-23.
6. Can R, Işık MT, Erenoğlu R, Tambağ H, Halıdı G. Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu yaşlı bakımı bölümünde okuyan öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarının belirlenmesi. Türkiye Biyoetik Dergisi 2019; 6: 13-25.
7. Kahraman S. Erkek öğrenci hemşirelerin halk sağlığı stajında yaşadıkları endişe ve deneyimler: Şanlıurfa örneği. Turkish Journal of Public Health 2013; 11: 207-211.
8. Duran Y, Dolmacı N. Ön lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin zorunlu staj uygulamasına ilişkin görüşleri, sorunları ve çözüm önerileri: Isparta Meslek Yüksekokulu örneği. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2017; 9: 254-267.
9. Tektaş N, Yayla A, Sarıkaş A, Polat Z, Tektaş M, Öz Ceviz N. Ön lisans öğrencilerinin staj uygulamalarının değerlendirilmesi: Marmara Üniversitesi örneği. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi 2016; 5: 310-318.
10. Yalçınkaya B, Saydam V. Staj süreçlerinin öğrencilerin mesleki beklentilerine etkisi: Marmara Üniversitesi bilgi ve belge yönetimi bölümü üzerine bir inceleme. Arşiv Dünyası Dergisi 2017; 20: 1-20.
11. Kaphagawani NC, Useh U. Analysis of nursing students learning experiences in clinical practice: literature review. Studies on Ethno-Medicine 2013; 3: 181-185.
12. Titrek O, Hakkakul MA, Varlı S. Hemşirelik bölümü staj uygulamalarının etkililik düzeyine ilişkin öğrenci ve rehber hemşirelerin görüşleri. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2015; 15: 264-280.

13. Polat Z, Sarıkış A, Öz Ceviz N, Tektaş N, Yayla A, Tektaş M. Ön lisans öğrencilerinin dönem arası yaptıkları stajın akademik başarılarına etkisinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* 2018; 7: 1-7. 20.
14. Öztürk YE, Kırac R. Sağlık yönetimi öğrencilerinin staj eğitimi konusundaki görüşlerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *International Anatolia Academic Online Journal* 2019; 14-29.
15. Kürtüncü M, Çınar N, Kahriman İ, Demirbağ BC. Hemşirelik öğrencilerinin çocuk onkoloji kliniğindeki deneyimleri: niteliksel çalışma. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi* 2017; 4: 8-15.
16. Atay S, Yılmaz F. Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin ilk klinik stres düzeyleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 2011; 14: 32-37.
17. Gül M, Gül G, Katrancı N. Sağlık uygulamalarına ilk adımda hemşirelik öğrencilerinin kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *Sağlık Çalışanlarının Sağlığı 5. Ulusal Kongresi*. 24-25 Ekim 2015, Ankara. 292-293.
18. Tuygar ŞF. Paramedik programı öğrencilerinin yaz stajı hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 2016; 6: 92-100.
19. Bayar K, Çadır G, Bayar B. Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamaya yönelik düşünce ve kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin* 2009; 8: 37-42.
20. Altunkürek ŞZ, Babat S. Experiences field application of intern nursing students in public health internship: A qualitative study. *Gülhane Faculty of Medicine* 2019; 61: 11-15.
21. Sarıgöl Ordin Y, Bilik Ö, Turhan Damar H, Çelik B. Cerrahi kliniklerdeki hemşirelik öğrencilerinin yansıtma raporlarından elde edilen öğrenme deneyimleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi* 2018; 6: 106-120.
22. Baysan Arabacı L, Akın Korhan E, Tokem Y, Torun R. Hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin ilk klinik deneyim öncesi-sırası ve sonrası anksiyete ve stres düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi* 2015; 1-16.
23. Bradshaw C, Tighe SM, Doody O. Midwifery students' experiences of their clinical internship: A qualitative descriptive study. *Nurse Education Today* 2018; 68: 213-217.
24. Jamshidi N, Molazem Z, Sharif F, Torabzadeh C, Kalyani MN. The challenges of nursing students in the clinical learning environment: A qualitative study. *The Scientific World Journal* 2016; 1-7.
25. Mohamed MF, Elsayed SG, Mohamed TR, Abdelrazek F. Internship and clinical decision making combined with critical thinking disposition among nursing students. *The 3rd International Scientific Conference "Innovations and Evidence Based Practices in Nursing"*. 20th April 2017, by Faculty of Nursing, Port Said University, Egypt.
26. George TP, DeCristofaro C, Murphy PF. Self-efficacy and concerns of nursing students regarding clinical experiences. *Nurse Education Today* 2020; 90: 1-6.
27. Rothman M, Sisman R. Internship impact on career consideration among business students. *Education + Training* 2016; 58: 1003-1013.
28. Kim MO, Cha JA. Convergence relationship between clinical practice stress after gerontological nursing practice, clinical practice satisfaction and nursing image of nursing college students. *Journal of Digital Convergence* 2018; 16: 247-256.